

Nr 273.

Av herr **Enhörning**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffandet av ett statens isbrytarfartyg.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156 angående anskaffande av ett statens isbrytarfartyg får jag härmed anföra följande:

I allt väsentligt instämmande med vad de för utredning angående en tillämnad statsisbrytares typ, storlek m. m. tillkallade sakkunniga föreslagit samt med vad de hörda ämbetsverken i nämnda och andra avseenden anfört, nödgas jag anmäla en mot herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet avvikande mening ifråga om dels det föreslagna sättet för täckande av isbrytarens underhålls- och driftkostnader samt dels bidrag från handels- och sjöfartsfonden till bestridande av de på budgetåret 1924—1925 belöpande anskaffningskostnaderna, och tillåter mig uttala ett beklagande av att ett även i detalj tillfredsställande förslag till lösning av driftkostnaderna för den föreslagna isbrytaren ej kunnat framläggas.

I den förstnämnda frågan är statsrådets uttalande till statsrådsprotokollet mycket kortfattat, men det utsäges dock klart och tydligt, att statsrådet anser, att någon befogad erinran icke kan göras mot upptagande av särskild isbrytareavgift av sjöfarten.

Detta uttalande finner jag mycket anmärkningsvärt. Till en början må erinras att de i denna fråga hörda ämbetsverken, kommerskollegium och lotsstyrelsen, mycket klart påvisat, hurusom nyttan av en statsisbrytares verksamhet skulle tillgodokomma landet i dess helhet, särskilt dess handel och industri, och detta på ett sådant sätt, att — såsom det på ämbetsverkens försiktiga språk heter — de därav föranledda kostnaderna med visst berättigande borde kunna ifrågasättas skola bestridas i samma ordning som kostnaderna för andra statliga institutioner, vilkas verksamhet icke gagnar endast viss kategori medborgare eller viss näringsgren. Vidare framhålles, att försvarets intressen i en statsisbrytare bidrager till att göra frågan om en speciellt på sjöfarten lagd avgift mindre motiverad. Vartill, såsom ämbetsverken slutligen anföra, kommer, att stora svårigheter äro förknippade med lösningen av problemet att finna fullt ut eller åtminstone något så när rättvisa grunder för en dylik avgift. Det är därför allenast

med visst, starkt framhåvt förbehåll ämbetsverken förorda upptagande av en sjöfartsavgift för här berörda ändamål. De ha med antydda reservation förordat fyr- och båkavgiften, men huru svårt, för att icke säga omöjligt det är att finna en något så när rättvis grund att så att säga bygga på denna avgift med en isbrytareavgift, visar med önskvärd tydlighet den redogörelse med kommentarer ämbetsverken lämna rörande sagda avgift. (Se sid. 20 K. prop. 156).

De skäl mot upptagande av på sjöfarten lagd isbrytareavgift, som ämbetsverken sålunda anfört, kan jag ej finna annat än mycket befogade, ja utslagsgivande. Till dessa kommer emellertid ytterligare ett tungt vägande skäl, som jag nu med några ord vill beröra.

Såsom känt torde vara har sjöfarten att efter vissa bestämmelser erlægga s. k. lastpenningar. Såsom redan namnet angiver, är denna avgift icke en sjöfartsavgift i egentlig mening. Inkomsten av densamma tjänar icke heller något sjöfarten berörande ändamål. I själva verket är den en kvarleva av en sedan länge såsom förkastlig helt övergiven beskattningsform. Denna på utrikessjöfarten utgående skatt leder sitt ursprung från mitten av 1600-talet, och uppkom genom omförande av en tidigare på lasten lagd umgåld; därav namnet. Till en början upptogs lastpenningarna för visst ändamål, avseende en fördel för sjöfartsnäringen, vilken fördel dock snart bortföll. Redan vid 1840 års riksdag påyrkades lastpenningarnas avskaffande, emedan denna avgift vore orimlig, då skatt på fartygen redan under namn av bevillning erlades till stat och kommun. 1863 års tullkommitté fann avgiften icke förenlig med den uppfattning, som vore den rätta och jämväl alltmera vunnit insteg. Den utgjorde en beskattning, icke av varan själv eller av den behållna inkomsten, utan av fortskaffningsmedlet. Vid 1865 års riksdag framlades motion om avgiftens avskaffande, men den avslogs. Dock är att märka, att det avstyrkande bevillningsutskottet tillerkände de anförda skälen stor vikt. År 1872 framlades kungl. prop. om lastpenningarnas avskaffande, vari framhölls den med riktiga beskattningsprinciper föga överensstämmande grund, varpå skatten vilade. Propositionen avslogs, men frågan återkom vid 1876 års riksdag och 1877 föreslog Kungl. Maj:t och biföll riksdagen ett förslag om avgiftens nedsättande. I skatteregleringskommitténs år 1882 avgivna betänkande behandlades även frågan och vid 1883 års riksdag förelåg nytt yrkande i proposition om avgiftens ytterligare nedsättande, men avslogs då. Vid 1885 års riksdag bifölls dock en förnyad framställning härom. Ett antal motioner om avgiftens avskaffande ha senare vid upprepade tillfällen förelegat. 1890 års sjöfartsnäringskommitté förordade ej avgiftens avskaffande, emedan då ännu 60 % av varuutbytet med utlandet förmedlades med utländska fartyg. 1894 års frilagers- och frihamnskommitté förordade avgiftens avskaffande, då den försvårade uppkomsten

av transitohandel. I handels- och sjöfartskommitténs år 1890 avgivna betänkande framhålles, att avgiften ägde en viss likhet med grundskatterna; när dessa avskrivits till fullo, borde man också avskriva lastpenningarna. Kommerskollegium utsade i sitt utlåtande över nämnda betänkande, att lastpenningarna voro en orättvis skatt, men dess avskaffande skulle föredras komma utländska sjöfarten till godo och avstyrktes därför.

Jag kan sluta denna redogörelse här, då vad som senare förekommit ligger rätt nära inpå nuvarande tid, men jag vill erinra om, att kraven på lastpenningarnas avskaffande blivit alltmera skärpta. Att denna avgift bibehållits, ehuru den ansetts såsom en orättvis särskatt, kan synas egenomligt. Motiven för dess bibehållande ha växlat något. En förklaring har man däri att man såsom t. ex. kommerskollegium 1899 trodde, att avgiftens avskaffande skulle tillgodokomma de utländska fartygen i för den svenska sjöfarten oförmånlig grad. Om detta skäl förr kunnat tillmätas något värde, är detta numera icke längre fallet. Ett erkännande av det orätta uti att lastpenningarna upptagas av sjöfarten har man i allt fall i den omständigheten att avgiften vid upprepade tillfällen sänkts.

Denna redogörelse har måhända blivit något lång, men jag har ansett mig böra lämna den i detta sammanhang för att få fastslaget, att sjöfarten är pålagd en avgift, vilken enligt utbredd uppfattning, åtminstone såsom sjöfartsavgift, saknar varje berättigande, och för att uppvisa, att det vid sådant förhållande givetvis är så mycket mindre befogat att pålägga sjöfarten ytterligare en avgift. Och då isbrytareavgiftsfrågan förts på tal i föreliggande proposition, har jag velat begagna tillfället framhålla angelägenheten av, att den på Kungl. Maj:t anbefallda utredningen angående sjöfartsavgifterna omedelbart återupptages och fullföljes med största möjliga skyndsamhet. Anses emellertid att isbrytarens underhålls och driftskostnader böra bestridas med avgiftsmedel, må i första hand t. v. inkomsten av lastpenningarna ifrågakomma för täckande av sagda kostnad. En dylik anordning måste givetvis bliva av tillfällig natur, då lastpenningarna böra till de avgifter, som enligt vad ovan sagts skulle bliva föremål för utredning, vilket för övrigt även är förhållandet med fyr- och båkavgiften, men torde såsom provisorium kunna betecknas såsom mera tilltalande än en höjning av fyr- och båkavgiften. Frågan, i vilken ordning kostnaderna för isbrytarens underhåll och drift skola bestridas, torde sedermera böra upptagas till slutgiltigt avgörande, då resultatet av förenämnda utredning förelägges riksdagen. Därvid bör tagas i allvarligt övervägande dessa kostnaders bestridande i den ordning av ämbetsverken ifrågasatts. Ett uttalande från riksdagens sida härom torde vara väl motiverat.

Vad därefter angår frågan om bidrag från handels- och sjöfartsfonden med 800,000 kr. alternativt 450,000 kr. må till en början, till fullständigande av referatet i kungl. propositionen av ämbetsverkens — i detta

fall statskontoret och kommerskollegium — utlåtande, anföras, att dessa icke blott ur principiell synpunkt anse det *betänkligt*, att på en gång afhända en statsverkets fond så stor del av dess kapitaltillgång som ifrågasatts, utan jämväl framhålla, med avseende särskilt å förevarande ändamål, att ett dylikt ingrepp i fondens kapital måste anses *förkastligt*, då anskaffandet av en statens isbrytare ingalunda kan sägas vara uteslutande ett handels- och sjöfartsintresse, utan även har betydelse för industrin och andra näringar och landet i dess helhet. Statsrådet finner emellertid ett dylikt ingrepp i fondens kapitaltillgångar i princip befogat, då med anskaffandet av isbrytaren i främsta rummet avses tillvaratagandet av sjöfartens och handels intressen.

I likhet med ämbetsverken finner jag det *betänkligt* att anlita handels- och sjöfartsfondens kapitaltillgång i så stor utsträckning som här ifrågasatts. Såsom en nödfallsåtgärd må den dock kunna tillstyrkas. Det budgetära läget för det närvarande nödvändiggör måhända ett dylikt ingrepp för isbrytarefrågans lösning. Jag kan emellertid icke underlåta att här understryka de svårigheter, som kunna uppstå, förhindrande fondens anlåtande i syften, för vilka den i främsta rummet är avsedd. Såsom ämbetsverken framhållit kunna icke önskvärda konsekvenser bli följden av ett så stort ingrepp i fondens kapital. På grund härav tillåter jag mig förorda, att staten, jämsides med den ökade fondering ämbetsverken föreslagit, under hand och i den utsträckning det statsfinansiella läget medger, genom årliga anslag restituera bidraget från handels- och sjöfartsfonden.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, det riksdagen ville besluta:

ett uttalande om önskvärdheten av, att den nedlagda utredningen angående sjöfartsavgifterna omedelbart återupptages och fullföljes med största möjliga skyndsamhet, att avgifterna för statsisbrytarens drift och underhåll tills vidare måtte bestridas av lastpenningeinkomsten samt att det slutliga ordnandet av denna kostnadsfråga måtte anstå till dess resultatet av förenämnda utredning förelägges riksdagen, därvid bör tagas i överbägande underhålls- och driftskostnadernas bestridande i den ordning ämbetsverken ifrågasatt, samt

slutligen, med avseende på bidraget från handels- och sjöfartsfonden, ett uttalande om önskvärdheten av att bidraget, jämsides med en ökad fondering och i den mån det statsfinansiella läget medger, genom årliga anslag restitueras.

Stockholm den 29 mars 1924.

E. A. Enhörning.